

LIST JANA PAVLA II. ŽENÁM

*Jan Pavel II. se modlí růženec
ve vatikánském rozhlase*

Vám, ženy celého světa, můj co nejsrdečnější pozdrav!

1. V době, kdy se blíží IV. světová konference o ženě, která se bude v září konat v Pekingu, posílám každé z vás a všem ženám světa tento list jako znamení účasti a vděčnosti. Chci především vyjádřit své upřímné ocenění OSN, která rozvinula tuto iniciativu tak velkého významu. I církvev má v úmyslu poskytnout svůj příspěvek na obranu důstojnosti, úlohy a práv žen, a to nejen prostřednictvím specifického příspěvku oficiální delegace Svatého stolce k pracím v Pekingu, nýbrž i tím, že bude mluvit přímo k srdci a k mysli všech žen. Nedávno mě navštívila generální sekretářka konference paní Gertruda Mongella, a při té příležitosti jsem jí předal poselství, v němž jsou shrnuty některé základní body příslušného učení církve. Je to poselství, které překračuje hranice bezprostředního podnětu, který je vyvolal, otevírá obecnější pohled na postavení a problémy žen a dává se do služeb jejich věci v církvi a v současném světě. Proto jsem rozhodl, aby bylo zasláno všem biskupským konferencím, aby se tak zajistilo jeho co největší rozšíření. S odvoláním na to, co jsem napsal v onom dokumentu, chtěl bych se nyní obrátit přímo ke každé ženě, abych s ní uvažoval o jejích problémech a o vyhlídkách a postavení žen v naší době. Chci se přitom zvláště zaměřit na zásadní téma důstojnosti a práv žen ve světle Božího slova.

Východiskem tohoto našeho dialogu může být pouze dík. Církvev - tak jsem psal v apoštolském listě *Mulieris dignitatem* - by ráda vzdala díky Nejsvětější Trojici za „tajemství ženy“, za každou ženu, za to, co tvoří věčnou míru její ženské důstojnosti, za „veliká Boží díla“, která se udála během lidských generací v ní a skrze ní“ (31).

2. Poděkování Pánu za jeho plán o povolání a poslání ženy ve světě se stává také konkrétním a přímým díkem všem ženám a každé ženě zvlášť za to, co představuje v životě lidstva. Díky tobě, ženo-matko, která se v jedinečném prožitku radosti i bolesti stáváš mateřským lůnem člověka, která jsi pro dítě přicházející na svět Božím úsměvem, která vedeš jeho první krůčky, která o ně pečuješ při dospívání a stáváš se opěrným bodem na jeho další životní cestě. Díky tobě, ženo-nevěsto, která svůj osud neodvolatelně spojuješ s osudem muže ve vztahu vzájemné oddanosti a ve službě společnosti a životu. Díky tobě, ženo-dcero a ženo-sestro, která vnášíš do rodinného prostředí a pak do celého života společnosti bohatství svého jemnocitu, své intuitivní vnímavosti, své nezištnosti, své velkodušnosti a své vytrvalosti. Díky tobě, pracující ženo, nasazená ve všech oblastech společenského, hospodářského, kulturního, uměleckého, politického života, díky za nezbytný přínos, kterým přispíváš k budování kultury, schopné spojovat rozum i cit, k pojetí života stále otevřeného pro smysl „tajemství“, k vytváření hospodářských a politických struktur a jejich obohacení ryzí lidskostí. Díky tobě, ženo zasvěcená Bohu, která se podle příkladu největší ženy, Matky Krista, vtěleného Slova, ochotně a věrně otevíráš Boží lásce a pomáháš tak církvi a celému lidstvu žít „snubní“ odpověď, která úchvatně vyjadřuje spojení, které Bůh chce navázat se svým

tvorem. Díky tobě, ženo, jen za to, že jsi žena! S vnímavostí, která je vlastní Tvé ženskosti, obohacuješ chápání světa a přispíváš k plné opravdovosti lidských vztahů.

3. Vím ovšem, že díky nestačí. Jsme bohužel dědici dějin, které značně nepříznivě ovlivnily a ve všech dobách a na každém místě ztížily cestu ženy, které byla upírána její důstojnost, jejíž přednosti byly deformovány, která byla často diskriminována nebo zotročována. To jí často bránilo být zcela sama sebou a ochudilo tak celé lidstvo o ryzí duchovní bohatství. Nebylo by jistě snadné poukazovat na konkrétní odpovědnost, neboť je třeba brát v úvahu sílu kulturních návyků, jež během staletí utvářely mentalitu a instituce ve společnosti. Jestliže ale přitom, zvláště v určitých historických souvislostech, selhala objektivní odpovědnost mnohých synů církve, upřímně toho lituji. Toto politování ať se stane v celé církvi podnětem k úsilí o obnovení věrnosti k podnětům evangelia, které právě k otázce osvobození žen od jakékoliv formy zneužívání a poroby přináší trvale aktuální poselství, založené na postoji samého Krista. Ježíš navzdory tehdy platným předpisům měl k ženám otevřený postoj plný úcty, pochopení a něžnosti. Tímto způsobem ctil v ženě důstojnost, která je trvale zakotvena v Božím plánu a v Boží lásce. Hledíme-li na Něho na konci tohoto druhého tisíciletí, samovolně vyvstává otázka: Co z jeho poselství bylo skutečně přijato a uskutečněno? Ano, je na čase, abychom se s odvahou ohlédlí a s otevřeným přiznáním odpovědnosti zhodnotili dlouhé dějiny lidstva, k nimž ženy nejen že většinou přispěly ve srovnání s muži nikoliv méně, ale navíc často tak musely činit v mnohem obtížnějších podmínkách. Myslím zvláště na ženy, které milovaly kulturu a umění a věnovaly se mu, přestože začínaly v méně výhodných podmínkách, často vyloučené z rovnocenné výchovy, vystavené podceňování, zneuznání, ba popírání jejich intelektuálního přínosu. O mnohostranném působení žen v dějinách se dá velmi málo zjistit prostředky vědecké faktografie. Naštěstí navzdory tomu, že čas pohřbil prokazatelné stopy tohoto působení, nelze přehlédnout jeho blahodárné proudění v životní míze, která utváří bytí generací, jež přicházely jedna za druhou až do naší doby. Vůči tomuto velikému a nezměrnému ženskému přínosu má lidstvo nesmírný dluh. Kolik žen bylo a je dosud ceněno více pro tělesný vzhled než pro kompetenci, odbornost, pro díla jejich inteligence, pro bohatství jejich citu a konečně pro samu důstojnost jejich bytí!

4. A co pak říci o překážkách, které dosud v tolika částech světa brání ženám, aby se plně zapojily do společenského, politického a hospodářského života? Stačí jen pomyslet, jak často bývá žena spíše trestána než odměňována za dar mateřství, kterému vděčí lidstvo za své přežití. Jistě je třeba ještě mnoho vykonat, aby byla zcela překonána diskriminace žen a matek. Je nezbytné všude dosáhnout opravdové rovnoprávnosti žen, tedy rovnosti v odměňování za stejnou práci, ochrany pracující matky, spravedlivého postupu v kariéře, rovnosti mezi manžely v rodinném právu, uznání všeho, co je spojeno s právy a povinnostmi občana v demokratickém

systému. Jde o akt spravedlnosti, ale také o naprostou nutnost. Současné tíživé problémy požadují pro budoucnost stále větší zapojování ženy: volný čas, kvalita života, vystěhovalectví, sociální služby, eutanázie, drogy, zdravotní péče, ekologie atd. Ve všech těchto oblastech se silnější společenská angažovanost ženy ukáže jako velmi cenná, neboť přispěje k překonávání rozporů společnosti, která zatím staví pouze na měřitcích výkonu a produktivity, a bude naléhavě potřebovat vypracování zcela nových systémů ve prospěch hlubší humanizace v rámci „civilizace lásky“.

5. Při pohledu na jeden z nejchoulostivějších aspektů situace ženy ve světě, jak by bylo možné nevzpomenout na dlouhou a pokořující - často skrývanou - historii zvlé a násilí páchaného na ženách v oblasti sexuality! Na prahu třetího tisíciletí nemůžeme zůstat k tomuto problému lhostejní ani v tomto směru rezignovat. Je na čase rozhodně odsoudit všechny formy pohlavního násilí, jejichž objektem jsou často ženy, a vytvářet vhodné zákonné prostředky k jejich ochraně. Ve jménu úcty k osobě musíme současně pranýřovat obecně rozšířenou hedonistickou a prodejnou kulturu, která podporuje systematické vykořisťování sexuality tím, že uvádí i velmi mladá děvčata do mravně zkaženého prostředí, aby zde prodávala své tělo. Jakou vážnost zasluhují ženy, které tváří v tvář takovým zvrácenostem s hrdinskou láskou ke svému dítěti snášejí těhotenství, do něhož byly přivedeny násilně vnuceným sexuálním stykem. A děje se tak nejen v rámci krutostí, k nimž bohužel dochází v souvislosti s válkami, tak hojnými po celém ve světě, nýbrž i v podmínkách blahobytu a míru pod nakažlivým vlivem kultury bezuzdné požívačnosti, v nichž snadno bují u mužů i sklony k agresivitě. Jestliže za takových podmínek dojde k rozhodnutí pro vyvolaný potrat, který zůstává stále těžkým hříchem, pak jde o zločin, který je nutno spíše než ženě přičíst na vrub muži, při čemž spoluviníkem je také okolní prostředí.

6. Můj dík ženám se však stává naléhavou výzvou, aby všichni a zvláště státy a mezinárodní instituce udělaly, co je nutné k tomu, aby se u žen opět plně respektovala jejich důstojnost a jejich faktické poslání. V této souvislosti nemohu neprojevit svůj obdiv ženám dobré vůle, které se věnovaly obraně důstojnosti a postavení ženy tím, že vybojovaly pro ženy základní společenská, hospodářská a politická práva, a to tím spíše, že se pustily do této iniciativy v dobách, kdy takové úsilí bylo považováno za přestupek, za známku nedostatečné ženskosti, za projev exhibicionismu, ba dokonce za hřích! Jak jsem psal v poselství k Světovému dni míru tohoto roku, díváme-li se na velký proces osvobození ženy, můžeme říci, že „to byla obtížná a složitá cesta, ne vždy bez omylů, ale v podstatě kladná, i když ještě nedovedená ke konci pro množství překážek, které v různých částech světa existují a brání, aby žena byla uznávána, respektována a vážena pro svou specifickou důstojnost“ (4). Je třeba na této cestě pokračovat! Jsem však přesvědčen, že tajemství, jak rychle urazit cestu k plnému respektování ženské identity, není jen v tom, že se pranýřují diskriminace a nespravedlnosti, i když je to nutné, nýbrž také a především v účinném a

dobře promyšleném plánu rozvoje, který se týká všech oblastí života ženy, počínaje od obnoveného a všeobecného vědomí důstojnosti ženy. K uznání této důstojnosti nás přivádí navzdory rozmanitým historickým vlivům sám rozum, který postihuje Boží zákon vepsaný do srdce každého člověka. Ale především je to Boží slovo, které nám umožňuje jasně poznat radikální antropologický základ důstojnosti ženy tím, že nám jej ukazuje jako součást Božího plánu s lidstvem.

7. Dovolte tedy, milované sestry, abych se spolu s vámi zamyslel nad úchvatnou stránkou bible, která líčí stvoření člověka a vypovídá tak mnoho o vaší důstojnosti a o vašem poslání ve světě. Kniha Genese hovoří o stvoření jako celku symbolickou, ale hluboce pravdivou řečí: „Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím: jako muže a ženu je stvořil“ (Gn 1,27). Boží stvořitelský čin se rozvíjí podle přesného plánu. Především je řečeno, že člověk byl stvořen - „k Božímu obrazu a podobě“ (srov. Gn 1,26). Je to formulace, která ihned objasňuje zvláštnost člověka v celém díle stvoření. Pak se říká, že je od počátku stvořil jako „muže a ženu“ (Gn 1,27). Písmo svaté samo podává výklad tohoto údaje: člověk, ačkoliv je obklopen nesčetnými tvory viditelného světa, si uvědomuje, že je sám (Gn 2,18). Bůh zasahuje, aby mu pomohl vymanit se z této osamělosti: „Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou“ (Gn 2,18). Do stvoření ženy je tedy vepsán od počátku princip pomoci: je třeba si uvědomit, že se nejedná o pomoc jednostrannou, nýbrž vzájemnou. Žena je doplněním muže, jako je muž doplněním ženy: žena a muž se navzájem doplňují. Ženství uskutečňuje „lidské“ stejně jako mužství, avšak rozdílným a doplňujícím způsobem. Mluví-li Genese o „pomoci“, nevztahuje ji pouze na oblast konání, nýbrž také na oblast bytí. Ženství a mužství se navzájem doplňují nejen z tělesného a duševního, nýbrž i z ontologického hlediska. A pouze díky dualitě „mužského“ a „ženského“ se plně uskutečňuje „lidské“.

8. Když Bůh stvořil muže a ženu, říká oběma: „Napiňte zemi a podmaňte ji“ (Gn 1,28). Nedává jim pouze moc plodit, aby lidský rod trval v čase, nýbrž svěřuje jim i zemi jako úkol, tím, že je zavazuje, aby odpovědně spravovali její zdroje. Člověk, rozumná a svobodná bytost, je povolán přeměnit tvářnost země. Při tomto úkolu, který je v podstatné míře dílem kultury, mají od počátku stejnou odpovědnost jak muž tak žena. V jejich manželské a plodivé vzájemnosti, v jejich společném úkolu ovládnout a podrobit si zemi, nepředstavují žena a muž nějakou statickou a nivelizující rovnost, ale také ne nějaký propastný rozdíl a nesmiřitelný konflikt: jejich nejpřirozenější, Božímu plánu odpovídající vztah je jednota dvou, to znamená na vztahu založená jednota ve dvou, která umožňuje každému zakoušet mezosobní vztah jako obohacující dar, který je spjat s odpovědností. Této „jednotě dvou“ Bůh nesvěřil pouze dílo plození a život rodiny, nýbrž vlastní tvorbu dějin. Jestliže se během mezinárodního roku rodiny, který byl slaven v roce 1994, pozornost soustředila na ženu jako matku, tak poskytuje Pekingská konference příležitost znovu si uvědomit

mnohostranný přínos ženy pro život celých společností a národů. Je to především duchovní a kulturní přínos, ale též přínos společensko-politický a hospodářský. Různé úseky společnosti, státy, národní kultury a konec konců pokrok celého lidského rodu vděčí opravdu za mnoho přínosu ženy!

9. Obvykle se pokrok měří podle vědeckých a technických kategorií a ani z tohoto hlediska nechybí přínos ženy. Nicméně stupeň pokroku není to jediné ani to hlavní. Mnohem důležitější se jeví společensko-etický rozměr, který se týká lidských vztahů a duchovních hodnot: v této oblasti, která se často rozvíjí bez hluku, počínaje od každodenních vztahů mezi osobami, zvláště v rodině, je společnost z velké části dlužníkem „génia ženy“. V této souvislosti bych rád vyslovil zvláštní dík ženám, které jsou i mimo rodinu činné ve výchovné práci: v jeslích, školách, univerzitách, v ústavech sociální péče, ve farnostech, spolcích a hnutích. Všude, kde je zapotřebí vzdělávací a výchovné práce, lze zjistit nesmírnou ochotu žen nezištně se věnovat lidským vztahům, zvláště pro ty nejslabší a nejvíce bezbranné. Při této práci uskutečňují něco jako citové, kulturní a duchovní mateřství, které pro svůj blahodárný vliv na rozvoj osoby a pro svůj význam pro budoucnost společnosti má opravdu nedocenitelnou hodnotu. A jak by bylo možné se zde nezmínit o svědectví tolika katolických žen a tolika ženských řeholních společenství, které zvolily zvláště výchovu dětí, děvčat i chlapců za svou hlavní službu? Jak nehledět s vděčností na všechny ženy, které pracovaly a nadále působí na frontě zdravotní služby, a to nejen v prostředí dobře organizovaných zdravotnických zařízení, nýbrž často i za velmi nepříznivých podmínek v nejhudších zemích světa, a tak vydávají svědectví sebeobětování, jež nezřídka hraničí s mučednictvím!

10. Proto, milé sestry, je mým přáním, aby se přemýšlelo se zvláštní pozorností o tématu „génia ženy“. To nejen proto, aby se v něm rozeznaly rysy jasného Božího plánu, který je nutno přijmout a respektovat, nýbrž také proto, aby se mu dostalo více prostoru v životě celé společnosti i v církevním životě. Právě tímto tématem jsem se už zabýval u příležitosti Mariánského roku a mohl jsem o něm důkladně pojednat v apoštolském listě *Mulieris dignitatem*, uveřejněném v roce 1988. Letos u příležitosti Zeleného čtvrtku jsem chtěl v listě, který zasílám kněžím, ideálně navázat na *Mulieris dignitatem*, když jsem je vyzval, aby se zamýšleli nad významem a rolí, jakou hraje žena v jejich životě jako matka, jako sestra a jako spolupracovnice v apoštolské práci. Toto je další dimenze - jiná než manželská, ale také důležitá - oně „pomoci“, kterou podle Genese je žena povolána poskytovat mužům.

V Marii vidí Církev svrchovaný výraz ženského génia a nachází v ní pramen nevyčerpatelné inspirace. Maria se sama označila za „služebnici Páně“ (Lk 1, 38). A pro poslušnost k Božímu Slovu přijala své výsadní, ale nikoliv snadné povolání manželky a matky v nazaretské rodině. Tím, že se dala do služeb Bohu, dala se také do služeb lidem: do služeb lásky. Právě tato služba jí umožnila uskutečnit ve svém životě zkušenost tajemného, ale autentického „kralování“. Ne náhodou je vzývána jako „Královna nebe a

země“. Tak ji vzývá celé společenství věřících, tak ji vzývají mnohé národy a kmeny. Její „kralování“ je služba! Její „služba“ je „kralování“! Tak by se měla chápat autorita jak v rodině a společnosti, tak v církvi. „Kralování“ zjevuje základní povolání člověka, který je stvořen podle „obrazu“ toho, který je Pánem nebe a země a který je povolán, aby byl v Kristu jeho adoptivním dítětem. Člověk je jediný „tvor na zemi, kterého Bůh chtěl pro něj samého,“ jak učí 2. vatikánský koncil, který příznačně dodává, že člověk „nemůže sám sebe plně nalézt, leč v opravdovém darování sebe samého“ (Gaudium et spes, č. 24). V tom spočívá mateřské „kralování“ P. Marie. Protože byla celým svým bytím darem pro Syna, stává se také darem pro syny a dcery celého lidského rodu tím, že vyvolává hlubokou důvěru u toho, kdo se k ní obrací, aby se od ní dal vést na těžkých stezkách života ke svému konečnému, transcendentálnímu určení. K tomuto konečnému cíli dospívá každý skrze různé etapy svého povolání, je to cíl, který usměřuje pozemské úsilí jak muže tak ženy.

11. Pod zorným úhlem „služby“ vykonávané svobodně a ve vzájemné lásce, která vyjadřuje pravou „královskou důstojnost“ člověka, je možno přijmout bez pocitu diskriminace skutečnost, že existuje jistý rozdíl mezi svěřenými úkoly, který není výsledkem nějakého svévolného diktátu, ale vychází ze zvláštností mužského a ženského bytí. Mám tu na mysli specifické uplatnění žen a mužů uvnitř církve. Jestliže Kristus svobodným a svrchovaným rozhodnutím, které je dobře doloženo v evangeliu a v trvalé tradici církve, svěřil pouze mužům úkol, aby byli „ikonou“ jeho podoby „pastýře“ a „ženicha“ církve výkonem služebního kněžství, pak to pranic neubírá na úloze žen ani těch členů církve, kteří nebyli pověřeni posvátnou službou. Všichni jsou přece vybaveni důstojností všeobecného kněžství, jež má svůj základ ve křtu. Takové rozlišení úloh se totiž nesmí vykládat ve světle pravidel, podle kterých funguje lidská společnost, nýbrž podle specifických měřítek svátostné ekonomie, neboli oné ekonomie „znamení“, která si Bůh svobodně zvolil, aby byl viditelně přítomen mezi lidmi. Ostatně právě v linii této „ekonomie znamení“ ani mimo svátostnou sféru nemá „ženství“ žité podle vznešeného Mariina vzoru nikterak malý význam. Je totiž v „ženství“ věřící ženy, a zvláště ženy „zasvěcené“, jakýsi druh imanentního „proroctví“ (srov. *Mulieris dignitatem*, č. 29), silně evokativní symbolismus, řeklo by se výstižná „podobnost“, která se plně uskutečňuje v Marii a dobře vyjadřuje samo bytí církve, která má být jako zasvěcené společenství s bezvýhradně „panenským“ srdcem „nevěstou“ Krista a „matkou“ věřících. Toto hledisko vzájemného doplňování úloh muže a ženy nejlépe osvětluje dva nezbytné rozměry církve: „princip mariánský a princip apoštolsky-petrovský“ (srov. *tamtéž*, 27). Na druhé straně - připomínal jsem to kněžím ve zmíněném letošním listě k Zelenému čtvrtku - ani služebné kněžství v Kristově plánu „není výrazem panování, nýbrž služby“ (7). Služba v církvi je náležitým úkolem její každodenní obnovy ve světle Božího slova, aby se církev stále jasněji projevovala v prohlubování ducha společenství, v pečlivém rozvíjení všech typických forem účasti na

jejím životě i v hodnocení a respektování nesčetných osobních a společných charismat, které Duch Boží vyvolává k budování křesťanského společenství a ke službě lidem. V tomto rozsáhlém prostoru služby v průběhu dvou tisíc let poznaly dějiny církve zřetelně „génia ženy“, a to přes všechny škodlivé vlivy, neboť se ukázalo, že v jejím středu vyrůstají ženy prvořadě velikosti, které zanechaly ve své době hluboké a blahodárné stopy. Myslím na dlouhou řadu mučednic, světic a mimořádných mystiček. Zvláště myslím na svatou Kateřinu Sienskou a svatou Terezií z Avily, kterým Pavel VI., blahé paměti, udělil titul „církevních učitelek“. A jak zde nevzpomenout tolika jiných žen, které podníceny vírou vybudovaly díla mimořádného sociálního významu, zvláště ve prospěch těch nejchudších. Budoucnost církve ve třetím tisíciletí jistě bude nadále zaznamenávat nové a úchvatné projevy „ženského génia“.

12. Vidíte tedy, milované sestry, kolik důvodů má církev pro své přání, aby na nadcházející konferenci v Pekingu, organizované OSN, byla plně objasněna pravda o ženě. Kež se opravdu položí patřičný důraz na „génia ženy“, nejenom kvůli velkým a proslulým ženám minulosti či současnosti, nýbrž i kvůli těm prostým, které uplatňují své ženské nadání ve službě druhým v každodenním všedním životě. Vždyť zvláště ve své oddanosti druhým v denním životě chápe žena nehlouběji hluboké poslání svého života, ona, která snad ještě víc než muž vnímá člověka, protože ho vnímá srdcem. Vidí ho bez ohledu na různé ideologické nebo politické systémy. Vidí ho v jeho velikosti i v jeho omezenosti a snaží se vycházet mu vstříc a být mu pomocnicí. Tímto způsobem se uskutečňuje v dějinách základní plán Stvořitele a neustále vystupuje na denní světlo krása v rozmanitosti povolání - a to nejen tělesná krása, ale především krása duchovní, kterou Bůh udělil od počátku lidské bytosti, a zvláště pak ženě.

Zatímco svěřuji Pánu v modlitbě dobré výsledky důležitého shromáždění v Pekingu, vybízím společenství církve, aby probíhající rok použilo jako příležitost k upřímnému vzdávání díky Stvořiteli a Vykupiteli světa za dar tak velkého dobra, jakým je ženství, které patří v mnoha ohledech k základnímu dědictví lidstva i církve. Maria, Královno lásky, bdi nad ženami a jejich posláním ve službě lidstvu, míru a šíření Božího království! S mým požehnáním.

Z Vatikánu, 29. června 1995, o slavnosti svatých Petra a Pavla.

Jan Pavel II.